

DE VLAAMSE MINISTER VAN WERK, ECONOMIE, INNOVATIE EN SPORT

DE VLAAMSE MINISTER VAN OMGEVING, NATUUR EN LANDBOUW

BISCONCEPTNOTA AAN DE LEDEN VAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Startnota transitieprioriteit 'de transitie naar de circulaire economie doorzetten'

1. SITUERING

Op 25 maart 2016 stelde de Vlaamse Regering de nota "Visie 2050: een langetermijnstrategie voor Vlaanderen" voor (VR 2016 2503 DOC.0258). De ambitie voor Vlaanderen naar 2050 richt zich op het creëren van welvaart en welzijn op een slimme, innovatieve en duurzame manier in een sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen, waarin iedereen meetelt.

Er werden zeven transitieprioriteiten bepaald, die noodzakelijk zijn om een omslag richting 2050 te maken. Deze transities zijn structurele veranderingen met een grote impact op de samenleving. Ze zijn het resultaat van ontwikkelingen die elkaar versterken op economisch, cultureel, ethisch, technologisch, ecologisch, sociaal en institutioneel vlak. Om deze transities te realiseren, hebben we een aangepaste mentaliteit en aanpak nodig die gericht is op systeeminnovatie. Overheden, bedrijven, kennisinstellingen, socioculturele organisaties, milieuverenigingen en individuele burgers spelen elk hun rol. Duurzaamheid vormt een belangrijke leidraad in de toekomstvisie voor Vlaanderen. Visie 2050 geldt ook als derde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling.

Op basis van Visie 2050 wordt per transitieprioriteit een startnota (zie plan van aanpak) voorgesteld. Deze conceptnota (en de bijlage) bevat de aanpak van de transitieprioriteit 'de transitie naar de circulaire economie doorzetten'. In deze conceptnota wordt kort de inhoudelijke focus en de specifieke governance van de transitieprioriteit toegelicht. Meer uitgebreide informatie is terug te vinden in de startnota die gaat als bijlage.

In deze conceptnota worden geen financiële middelen toegewezen. Als voor deze transitie specifieke middelen nodig zijn, zal dat het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke beslissing.

2. INHOUDELIJKE FOCUS

De wereldbevolking stijgt tot 9,7 miljard tegen 2050. Meer mensen in de wereld die meer kunnen consumeren, meer bedrijven die zullen produceren: dat zorgt voor een gemiddeld hogere welvaart, maar het zorgt tegelijk voor een sterk verhoogde druk op de grondstoffen en het klimaat. De klimaatuitdaging wordt daarbij vaak herleid tot een energieprobleem. Het beheersen van de energievraag en het 'vergroenen' van de energieopwekking zijn dan de oplossingen. Vandaag weten we dat de hoge energievraag voor een groot deel verscholen zit in de manier waarop we met materialen omspringen.

Het vraagt een transitie naar een koolstofarme economie om klimaatverandering tegen te gaan en een transitie naar een circulaire economie, waarbij grondstoffen niet telkens opnieuw uit de aarde moeten worden gehaald, maar maximaal in de economie blijven. Dit doen we via een efficiënt en slim materialengebruik met de voorkeur voor biogebaseerde, hernieuwbare en herbruikbare grondstoffen, door het sluiten van materialenkringlopen en het toepassen van nieuwe business modellen zoals bijvoorbeeld product-dienstcombinaties of de deeleconomie. Circulaire economie gaat dan ook over meer dan alleen maar recycleren. Het gaat ook over het fundamenteel herdenken van producten en de systemen waarin die worden toegepast: slim design, levensloopverlenging, herbruikbaarheid, demonteerbaarheid voor herstel en vervanging, het invoeren van product-dienstcombinaties, het ondersteunen van andere consumptiemodellen gebaseerd op gedeeld gebruik, ...

Vlaanderen beschikt amper over eigen grondstoffen en is hierdoor sterk afhankelijk van de invoer van grondstoffen die op termijn zeldzamer en duurder zullen worden. De transitie naar een circulaire economie doorzetten is belangrijk voor het milieu, voor onze aarde, maar zal eveneens het verschil maken op onze handelsbalans.

Om de transitie naar een circulaire economie in Vlaanderen succesvol door te zetten, gaan sinds 1 januari 2017 de drie pijlers van het vroegere Vlaams Materialenprogramma (Plan C, SuMMa en Agenda 2020) samen verder onder de verbindende noemer 'Vlaanderen Circulair', ondergebracht bij de OVAM. Vlaanderen Circulair is het knooppunt, de inspirator en de matchmaker voor de circulaire economie in Vlaanderen. Het is een partnerschap van overheden, bedrijven, midden-veld en kenniswereld die samen actie ondernemen.

De transitie circulaire economie kan alleen maar slagen door, vertrekkend vanuit Visie 2050, een sterke gezamenlijke ambitie te ontwikkelen op langere termijn en dat vervolgens resultaatgericht in te vullen met concrete acties en initiatieven op het terrein. Deze acties en initiatieven komen uit de diverse partnerschappen, maar kunnen ook experimenten zijn die lopen en opvolging verdienen omdat ze de transitie vooruit helpen. Experimenteren, doen (durven en durven falen), opvolgen en leren, opschalen en verankeren zijn de basis van transitie management.

Om dit te concretiseren combineren we een vraag-gedreven aanpak met een meer proactieve aanbod-gestuurde aanpak. In beide gevallen vullen we de activiteiten in vanuit een samenhangend en geïntegreerd geheel van zes kernactiviteiten:

- NETWERK: opbouwen van partnerschappen, co-creatie en gedeeld eigenaarschap;
- LABO: pioniers en pragmatische doeners op maat begeleiden;
- KENNIS: kennisdeling en gerichte beleidsrelevante onderzoeksopdrachten;
- BELEID: richtinggevend en ondersteunend beleid, coördinatie tussen administraties;
- INNOVATIE: innovatie en ondernemerschap richting circulaire economie stimuleren en versnellen door het gericht inzetten van instrumenten;
- VERANKEREN: principes en goede praktijken rond circulaire economie opschalen en verankeren.

Bij de vraag-gedreven aanpak spelen we vanuit de kernactiviteiten in op de vragen en behoeften van de verschillende stakeholders. Het initiatief ligt hier nadrukkelijk bij de stakeholders zelf.

Bij de aanbod-gestuurde aanpak hanteren we een meer proactieve aanpak onder de vorm van een rollend werkprogramma rond een beperkt aantal transversale thema's. Voor de periode van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2018 wordt het rollend werkprogramma opgebouwd rond drie strategische transversale thema's:

- Circulair aankopen;
- Circulaire stad;
- Circulair ondernemen.

De vraag-gedreven en aanbod-gestuurde aanpak staan daarbij uiteraard niet volledig los van elkaar. Waar mogelijk wordt gezocht naar het leggen van de nodige verbindingen en het komen tot synergieën tussen vraag-gedreven enerzijds en aanbod-gestuurd anderzijds.

3. GOVERNANCE

Het Voorzitterscollege heeft in samenspraak met alle beleidsdomeinen een governancemodel uitgewerkt, rekening houdend met eerdere ervaringen in het kader van Vlaanderen in Actie.

Voor elke transitieprioriteit is het noodzakelijk een bepaalde werking uit te tekenen. Hierbij wordt er geen blauwdruk opgelegd, maar krijgt elke transitieprioriteit de ruimte om een eigen governance vorm te geven. Niettegenstaande moeten de basisprincipes van een transitieproces bewaakt worden, ongeacht het stadium van het transitieproces en de vorderingen. Het governance luik in Visie 2050 (VR2016 2503DOC.0258) biedt wel een aantal mogelijke aanpakken en instrumenten aan voor de uitbouw van de transitieprioriteiten.

Binnen het governancemodel voor de transitieprioriteit circulaire economie onderscheiden we volgende aansturniveaus, rollen en bevoegdheden:

1. politieke aansturing;
2. de publiek-private stuurgroep;
3. de OVAM, als motor van de transitie;
4. de transitie-manager;
5. de delivery unit of het operationele team;
6. betrokkenheid van stakeholders: de transitieruimte;
7. de projectgroepen;
8. het voorzitterscollege en overheidsbrede afstemming.

Bovenstaande rollen en de specifieke governance voor de transitieprioriteit 'de transitie naar de circulaire economie doorzetten' worden hierna kort toegelicht.

3.1. POLITIEKE AANSTURING

Voor elke transitieprioriteit zijn er trekkende ministers aangeduid. Voor de transitieprioriteit 'de transitie naar de circulaire economie doorzetten' zijn dit de ministers Joke Schauvliege en Philippe Muyters. Samen met en via de partners vertegenwoordigd in de publiek-private stuurgroep, stellen zij de nodige middelen ter beschikking. De kabinetten van beide ministers stemmen samen op regelmatige tijdstippen af met de leidinggevenden van de overheids-entiteiten die actief betrokken zijn in de transitie, de voorzitter van de transitieruimte en de transitie-manager.

Hiernaast blijft het engagement van en de omkadering door de voltallige Vlaamse Regering cruciaal.

3.2. DE PUBLIEK-PRIVATE STUURGROEP

De publiek-private stuurgroep zorgt voor de strategische en inhoudelijke aansturing van de invulling van de transitieprioriteit circulaire economie.

Vlaanderen Circulair heeft de ambitie te fungeren als het knooppunt, de inspirator en de verbinder voor circulaire economie in Vlaanderen. De publiek-private stuurgroep bewaakt uitdrukkelijk deze rol. Hiertoe nemen alle partners die via vertegenwoordiging deel uitmaken van de publiek-private

stuurgroep, het engagement op om vanuit de eigen organisatie daartoe de nodige ondersteuning te bieden en actief bij te dragen aan het mee helpen creëren van de nodige randvoorwaarden op strategisch niveau binnen de maatschappij. Samen zorgen ze voor het verkrijgen van de nodige middelen.

3.3. DE OVAM, MOTOR VAN DE TRANSITIE

De OVAM vormt de motor van de transitie circulaire economie en geeft hiermee invulling aan de doelstelling 'SD 7. Vlaanderen op weg zetten naar een kringlooeconomie' uit de beleidsnota Omgeving 2014-2019. De OVAM voorziet daarbij in de eerste plaats in de operationele inbedding van het operationeel team.

3.4. TRANSITIEMANAGER

Per transitieprioriteit werden één of meerdere transitie managers aangesteld voor de uitvoering van de transitieprioriteit. De Vlaamse Regering duidde op 15 juli 2016 Jiska Verhulst aan als transitie manager circulaire economie (VR 2016 1507 DOC.0916).

De rol van de transitie managers is omschreven in Visie 2050. Zij zijn de operationele trekkers van de transitieprioriteit en bepalen mee de concrete aanpak en de operationele organen. Ze krijgen daarvoor een voldoende ruim mandaat en autonomie.

De transitie manager is een vernieuwer die beschikt over voldoende ruimte, zodat een wendbare en flexibele werking van de transitie manager en van het operationeel team wordt gegarandeerd. Daartoe worden binnen de OVAM de nodige mandaten en delegatieregelingen voorzien voor de transitie manager.

3.5. HET OPERATIONEEL TEAM

Het operationeel team treedt op als delivery unit voor de transitie circulaire economie en geeft uitvoering aan de vooropgestelde strategie en de jaarlijkse werkprogramma's. Dit team zorgt met andere woorden voor het dagelijks beheer van Vlaanderen Circulair.

3.6. BETROKKENHEID STAKEHOLDERS: DE TRANSITIERUIMTE

We kunnen als overheid alleen de transitieprioriteiten niet realiseren. Systeeminnovatie is pas mogelijk in partnerschap met en met de steun van de stakeholders. Het is van belang om hen ten volle mee te betrekken in het transitieproces. Hiernaast worden de partners mede-eigenaar van het proces en worden ze verwacht hun verantwoordelijkheid en hun engagement op te nemen bij de uitvoering van de transitieprocessen. De uitwerking hiervan kan verschillen van transitie tot transitie en van het moment in het proces. Door de verwevenheid van de transitie-prioriteiten onderling en met andere beleidsinitiatieven moeten we erover waken dat stakeholders optimaal kunnen participeren zonder overbevraagd te worden. Regelmatig overleg en afstemming tussen de transitie managers is hierbij essentieel. Het Departement Kanselarij en Bestuur zorgt voor structurele ondersteuning via het transitieplatform en faciliteert zo het overleg tussen de transitie managers.

De transitieruimte omvat alle partners en stakeholders die raken aan de brede invulling van het concept circulaire economie (het sluiten van kringlopen van materialen, water, ruimte, voeding en energie). Het is als het ware een brede community die haar basis vindt in de bestaande community van het Vlaams Materialenprogramma en Plan C, en die van daaruit de komende jaren verder uitbreidt naar de thema's water, ruimte, voeding en energie.

Alle partners die deel uitmaken van Vlaanderen Circulair, maken deel uit van de transitieruimte, maar niet alle stakeholders binnen de brede transitieruimte maken deel uit van Vlaanderen Circulair. Partners binnen Vlaanderen Circulair onderscheiden zich doordat zij een concreet engagement opnemen onder de vorm van deelname aan de stuurgroep, een actief engagement in een projectgroep, het operationeel team en/of door het poolen van middelen rond concrete acties, projecten of initiatieven binnen het rollend werkprogramma van Vlaanderen Circulair. Partners onderscheiden zich dus van andere stakeholders door een actief engagement.

De huidige vertegenwoordiger van de transitieruimte circulaire economie is Frans Dierckx.

3.7. PROJECTGROEPEN

Projectgroepen worden ingesteld vanuit de publiek-private stuurgroep of op initiatief van het operationeel team. Ze kunnen georganiseerd worden rond een kernactiviteit of rond een strategisch transversaal thema van Vlaanderen Circulair. Zij hebben een vooraf afgestemde doelstelling en tijds kader. Projectgroepen worden flexibel samengesteld met mensen die relevant zijn vanuit hun achtergrond en expertise en werken zeer functioneel rond de doelstelling waarvoor ze zijn opgericht.

3.8. HET VOORZITTERSCOLLEGE EN OVERHEIDSBREDE AFSTEMMING

De rol van het Voorzitterscollege is om een brede blik op de transitieprioriteiten in te brengen, zowel naar visieontwikkeling en inhoud als naar aanpak. Belangrijk hierbij is het bewaken van de onderlinge samenhang tussen de transitieprioriteiten, maar ook met andere lopende of geplande initiatieven en beleidsprocessen in de Vlaamse overheid. Het Voorzitterscollege, en bij uitbreiding de leidend ambtenaren, ondersteunen de transitie managers bij deze afstemming. Hierbij zijn vertrouwen en transparantie essentieel.

Volgens de governance van Visie 2050 wordt voorzien in een overheidsbrede opvolging van Visie 2050 door een rapportering aan en een helikopteropvolging door het Voorzitterscollege.

Het departement Kanselarij en Bestuur organiseert daarnaast een transitieplatform. Dit beoogt in de eerste plaats een maximale afstemming tussen de transities. Het transitieplatform omvat de transitie managers van de verschillende transitieprioriteiten, de transitie-experten en de experts duurzame ontwikkeling, zoals beschreven in Visie 2050.

Voor de relevante belendende transitiegebieden zullen de transitie managers speciale aandacht hebben voor de interactie en de afstemming: doel is complementariteit af te spreken zowel strategisch als operationeel. Voor de transitieprioriteit 'het doorzetten van de transitie naar een circulaire economie' lijken 'De sprong maken naar de industrie 4.0', 'Levenslang leren en de dynamische loopbaan', 'Slim wonen en leven', 'Werken aan een vlot en veilig mobiliteitssysteem' en 'Zorgen voor een energietransitie' de transitieprioriteiten waarmee de grootste kruisbestuiving mogelijk is.

4. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1. haar goedkeuring te hechten aan de startnota 'Vlaanderen Circulair, een stuwende kracht naar een circulaire economie in Vlaanderen', met dien verstande dat deze conceptnota geen enkel financieel of budgettair engagement inhoudt;

2. alle ministers en hun respectieve administraties te gelasten hun volle medewerking te verlenen aan de ondersteuning van de transitie naar een circulaire economie;
3. de trekkende ministers te belasten met de coördinatie en de opvolging van de verdere uitvoering van deze conceptnota;
4. de trekkende ministers te gelasten de startnota 'Vlaanderen Circulair, een stuwende kracht naar een circulaire economie in Vlaanderen', overeenkomstig de engagementen op het informeel VESOC, voor overleg te bezorgen aan de SERV, in het kader van het VESOC, en aan de VARIO.

Philippe MUYTERS
Vlaams minister van Werk,
Economie, Innovatie en Sport

Joke SCHAUVLIEGE
Vlaams minister van Omgeving,
Natuur en Landbouw